

POZEMKOVÉ ÚPRAVY, ZELENÁ KRAJINA A TRVALO UDRŽATEĽNÝ ŽIVOT NA VIDIEKU

3. 7. 2020, Nýrovce

KRAJINA – PRIESTOR PRE ŽIVOT

doc. RNDr. Eva Pauditšová, PhD.

Katedra krajinnej ekológie

Prírodovedecká fakulta

Univerzita Komenského v Bratislave

*„S krajinami je to ako s ľuďmi,
nikdy ich úplne nepoznáme.
Každý človek a každá krajina
môžu za určitých okolností
prejsť všetkými fázami, od tej
najúbohejšej škaredosti až po tu
najvznešenejšiu krásu.“*

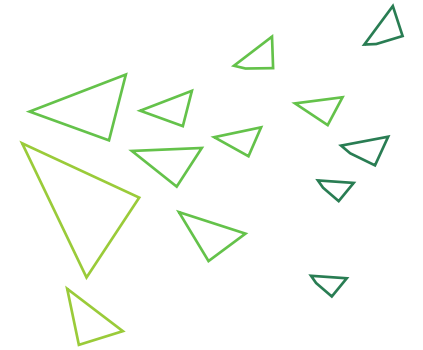
Christian Morgenstern

nemecký básnik
a prekladateľ, 1871 - 1914

Aktuálny stav krajiny z hľadiska udržateľnosti

- absencia krajinných prvkov s ochrannými funkciami (vodozádržná, protierózna, ekostabilizačná...)
- absencia prvkov vegetácie, najmä v poľnohospodársky využívanej krajine
- zmena existenčných podmienok pre živé organizmy v dôsledku zmien využívania krajiny a zmeny klímy (absencia prirodzených biotopov, narušenie prirodzených ekologických cyklov)
- fragmentácia krajiny (nielen dôsledok urbanizácie, budovania líniových stavieb, ale aj v dôsledku vzniku obrovských poľnohospodárskych blokov, rušenie medzí, prerušenie prirodzených biokoridorov a pod.)
- radikálna zmena krajinnej mozaiky (urbanizácia, veľké bloky ornej pôdy, strata variability pestovaných komodít, neobhospodarovanie krajiny – zarastanie krajiny, invázne porasty, odlesňovanie, prejavy erózie, svahové pohyby atď.)
- zmena krajinného obrazu
- časté nedodržiavanie elementárnych pravidiel pri hospodárení v krajine (spôsob orby, striedanie pestovaných plodín, neakceptovanie maximálnej veľkosti honov, absencia bylinných pásov, neošetrené okraje polí, nevhodná starostlivosť o brehové porasty...)

Plánovanie, využívanie a manažment krajiny

- komplexný a kontinuálny proces majúci prierezový a medzirezortný charakter
- vynikajúci predpoklad pre komplikované schvaľovanie akejkoľvek zmeny v krajine, ktorá súvisí s/so:
  - zmenou druhu pozemku,
  - zmenou využitia územia,
  - územnoplánovacími procesmi,
  - hospodárskymi činnosťami
  - záujmami ochrany prírody
  - a i.
- realizácia zásahov v krajine, od ktorých očakávame zmeny, je **podmienená vysporiadaním vlastníckych vzťahov k pozemkom** = základný predpoklad úspešnosti plánovacích procesov

Plánovanie krajiny

Územnoplánovacie dokumentácie a ich priemet do praxe

- územný plán – jediná legislatívne platná dokumentácia pre územné plánovanie (okrem sektorových plánovacích dokumentácií)
- všeobecné zásady funkčného usporiadania územia
  - teoreticky – významný územnoplánovací nástroj, pretože existujúce a navrhnuté prvky v krajine sa vzťahujú ku konkrétnej parcele, zapísanej v KN s vysporiadaným vlastníctvom pozemku
  - prakticky – nástroj bez využitia, ak nie je premietnutý do územného plánu (paralela s KEP a ÚSES v ÚPD)

Prax

- územný rozvoj = urbanizácia, zastavané územia, intenzívne obhospodarovanie pôdy, malá miera ekologického obhospodarovania pôdy, v minimálnej miere koordinované plánovanie a budovanie opatrení zelenej a modrej infraštruktúry (príprava a prípadná realizácia opatrení a zariadení v krajine prispôsobená tomu, či sú niekde vysporiadané vlastníctva k pozemkom a či existuje realizačný projekt, nie skutočným problémom v krajine)
- rozvoj územia v rámci ÚPD – priorita intravilány, extravilán = absencia usporiadania vlastníctva pozemkov pre rozvoj a efektívne využívanie územia
- projekty podporované finančne EK cielené na podporu funkcií krajiny vyžadujú stupeň prípravy na úrovni projektov a vlastníckeho vysporiadania pozemkov

Definovanie, vymedzovanie a navrhovanie prvkov zelene v krajine v rámci PPÚ

- kumulatívny prístup hľadiska funkčnosti; vegetačné prvky v krajine plnia mnohé funkcie:
  - krajinotvornú
  - estetickú
  - mikroklimatickú
  - hygienickú
  - maskovaciú/kryciu
  - ekologickú
  - ochrannú (protierózna, vodozadržná, stabilizačná...)
  - adaptačná – prispôsobenie sa zmenám klímy
- presné vyhraničenie prvkov
- jednoznačnosť vlastníctva pozemku a z toho vyplývajúce povinnosti a starostlivosť o daný krajinný prvok
- detailnosť spoznania územia, abiotických a biotických charakteristík krajiny = v pre udržateľný rozvoj krajiny

Od PPÚ k udržateľnej krajine

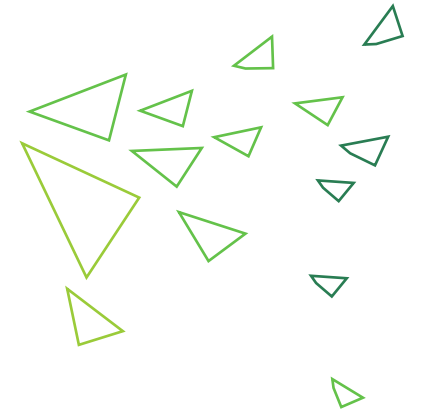
- racionálne a kvalitne spracované projekty pozemkových úprav, priemet VZFUÚ do územných plánov

- realizácia opatrení a zariadení v krajine
- priority účelu opatrení a zariadení

- zelená, udržateľná krajina
- rozvoj hospodárskych aktivít v krajine
- efektívny manažment krajiny

Riziká rozvoja krajiny v budúcnosti

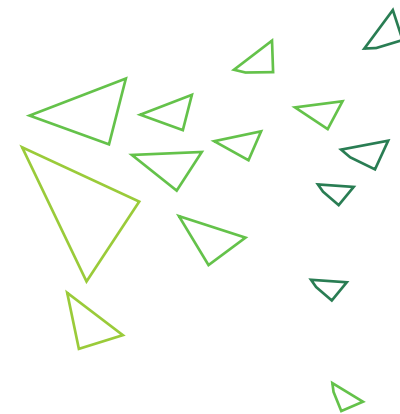
- nevyhovujúci stavebný zákon – potreba nového zákona
- posledný pokus prípravy nového stavebného zákona =
vyradenie akýchkoľvek postupov a činností týkajúcich sa rozvoja krajiny
- aktuálny stav – príprava zákona o územnom plánovaní – gescia Úradu vlády SR (avizovaný nesúhlas odbornej verejnosti s výberom členov pracovnej skupiny)
- nekoordinované realizovanie opatrení v krajine – slabá akceptácia synergie funkcií opatrení v krajine – 1 opatrenie = niekoľko funkcií a účelov
- obmedzené možnosti využívania finančnej podpory EÚ na realizáciu opatrení v krajine z hľadiska absencie pripravenosti projektov a vysporiadania vlastníckych vzťahov k pozemkom
- rezortizmus = popieranie myšlienky integrovaného manažmentu krajiny

Plánovanie krajiny – výzvy pre budúcnosť

- stavebný zákon – akútna potreba nového znenia
- dôsledné prepojenie územného plánovania s projektami pozemkových úprav
- využitie údajov o krajine a prvkoch vegetácie z PPÚ v ochrane prírody
- racionalizácia spracovávania dokumentácie PPÚ, premietnuť “smart“ a “eko“ prístup aj do PPÚ
- spracované projekty pozemkových úprav – využiť potenciál pripravených území na realizáciu konkrétnych projektov opatrení a zariadení, najmä ekologických (synergia funkcií: biologická, mikroklimatická, vodozadržná, protierózna, krajinotvorná, estetická atď.)
- vrátiť pojmu ekologická stabilita krajiny (v teoretickej aj praktickej rovine) vážnosť a dôležitosť, rozšíriť pojem o charakteristiky súvisiace s hrozbami vyplývajúcimi so zmeny klímy a jej dopadov na krajinu (zmena biodiverzity, zvýšená intenzita extrémnych prejavov počasia, sucho, vlny horúčav...)
- zvýšiť kvalitu krajinnej mozaiky, vrátiť krajine jej charakteristický vzhľad (súlad s EDoK)

*„S krajinami je to ako s ľuďmi,
nikdy ich úplne nepoznáme.
Každý človek a každá krajina
môžu za určitých okolností
prejsť všetkými fázami, od tej
najúbohejšej škaredosti až po tu
najvznešenejšiu krásu.“*

Christian Morgenstern
nemecký básnik
a prekladateľ, 1871 - 1914

Ďakujem za pozornosť.

doc. RNDr. Eva Pauditšová, PhD.

✉ eva@paudits.com